

אזרחות – מתוך תוכנית לימודים שנכתבה ללומדי השב"ס

נספח – המיעוטים בישראל

יחידת הרחבה – יחידת בחירה

נכתבה ב - 2018

מה תלמד ביחידת לימוד זו?

יחידת לימוד זו מיועדת להיכרות מעמיקה עם מגוון המיעוטים במדינת ישראל.

משימה 1

ביחידה זו מידע מפורט על המיעוטים הבאים: ערבים מוסלמים, ערבים נוצרים, בדואים, דרוזים, צ'רקסיים.

עיין במקורות המידע שלפניך, בחר קבוצת מיעוט אחת והשלם את הטבלה:

	שם קבוצת המיעוט
	שפה
	דת
	ריכוזי אזור המגורים בארץ
	מקורות פרנסה
	שלושה מנהגים בולטים

	ייצוג במוסדות המדינה
	מוסדות משפטיים
	שתי זכויות בולטות לקבוצת המיעוט
	דבר חדש שלמדת על קבוצת המיעוט

קבוצת מיעוט 1 – הערבים המוסלמים

בסוף שנת 2018 נאמדה האוכלוסייה המוסלמית בישראל ב-1.598 מיליון נפש, שהם 17.8% מכלל תושבי ישראל. זהו גידול של 37 אלף תושבים לעומת סוף שנת 2017. בשנת 2018 היו באוכלוסייה המוסלמית כ-316 אלף **משקי בית**, שהם כ-12% מכלל משקי הבית בישראל.

אחוז הגידול השנתי של האוכלוסייה המוסלמית בשנת 2018 עמד על 2.3%, ירידה קלה לעומת השנה שעברה (2.5%).

בעיר ירושלים נמצא הריכוז הגדול ביותר של תושבים מוסלמים, 337 אלף, שהם 21.1% מכלל המוסלמים בישראל ו-36.6% מכלל תושבי העיר.

האוכלוסייה המוסלמית היא אוכלוסייה צעירה: אחוז הילדים בני 0-14 גבוה – 33.8% ואחוז בני 65 ומעלה נמוך – 4.2%.

שיעור הפריון הכולל (מספר הילדים הממוצע שאישה צפויה ללדת במהלך חייה) באוכלוסייה המוסלמית ירד מ-3.37 ילדים לאישה בשנת 2017 ל-3.20 ילדים לאישה בשנת 2018, בהשוואה ל-3.17 ילדים לאישה יהודייה, 2.06- לאישה נוצרייה ו-2.16- לאישה דרוזית.

כ-32% ממשקי הבית שבראשם עמד/ה מוסלמי/ת מונים 6 נפשות או יותר, בהשוואה לכ-9% בלבד ממשקי הבית שבראשם עמד/ה יהודי/יה. (נתוני למ"ס)

דמוגרפיה

כל הקבוצות הערביות במדינת ישראל מהוות בערך 21% מהאוכלוסייה. הערבים הם קבוצת מיעוט שונה מבחינה לאומית, אתנית, תרבותית, לשונית ודתית. הערבים המוסלמים מהווים כ-85% מתוך כלל הערבים בישראל. לערבים המוסלמים יש בני משפחה שגרים בתחומי הרשות הפלסטינית וגם במדינות ערב השכנות.

דת

הערבים המוסלמים מתחתנים רק בתוך הקבוצה הערבית מוסלמית. חלק קטן מהערבים המוסלמים הם אנשים דתיים, אבל הרוב מסורתיים. אין כמעט תופעה של חילוניות בקרב הערבים המוסלמים.

מגורים

הרוב המכריע של הערבים מתגוררים ביישובים ערביים בלבד, לעיתים יישובים מעורבים של ערבים מוסלמים, נוצרים ודרוזים.

חלק קטן מהערבים מתגורר ביישובים מעורבים עם יהודים כמו ירושלים, לוד, רמלה, יפו, חיפה ועכו.
היישובים הכפריים הערביים הפכו ליישובים עירוניים, מה שמשפיע על ההשכלה ועל הפרנסה.

פרנסה

בעבר כמעט כל הערבים התפרנסו מחקלאות, אבל בעשרות השנים האחרונות חלה עלייה גדולה בחינוך ובהשכלה, וערבים רבים הם בעלי מקצועות חופשיים או עצמאיים.
הפיכת הכפר הערבי לעיר יצרה מצב של מחסור באדמות ולכן פחות ופחות ערבים עוסקים בחקלאות.
העיר גם תרמה לעלייה בחינוך ובהשכלה, מה שמשפיע על תחומי העיסוק והפרנסה. קיימים פערים גדולים בין הציבור היהודי לבין הציבור הערבי מבחינה חברתית-כלכלית, וגם מבחינת מספר העובדים בחברות ממשלתיות. גם עניין זה תורם לתחושת חוסר השייכות של הערבים למדינה.

שירות צבאי ושירות לאומי

הערבים פטורים משירות צבאי, ובקרב הערבים המוסלמים אין כמעט התנדבות לצבא פרט לבודדים מאד.
מעט מאד ערבים מתנדבים לשירות לאומי. בשנים האחרונות חלה עלייה בשיעור המתנדבים, אך עדיין יש תעמולה חזקה מאד של הנהגת הציבור הערבי נגד השירות הלאומי.

מרכיבי הזהות

שפה – כל הערבים המוסלמים מדברים ערבית.
מוצא אתני – כל הערבים מקורם מאותו מוצא של שבטים ערביים בחג'אז (סעודיה של היום), שהתפשטו ברחבי המזרח התיכון עם הכיבוש הערבי מוסלמי שהחל במאה השביעית לספירה.
תרבות – המסורת, המנהגים והקודים החברתיים השמרניים של כל הערבים דומה מאד.
לאום – כל הערבים המוסלמים בישראל משתייכים ללאום הערבי, וחלק גדול מהם חש שזו גם זהותו הבלעדית, לעומת חלק אחר שחש חצוי בין מספר זהויות.
דת – הערבים המוסלמים משתייכים לדת האסלאם, חלקם דתיים וחלקם מסורתיים.

תחושת הזהות

היבט מרכזי בכול הקשור למיעוט הערבי הוא עניין הזהות : חלק מהערבים המוסלמים רואים עצמם כישראלים, חלק אחר רואה עצמו כערבים פלסטינים וחלק אחר רואה עצמו כחלק מהעולם הערבי כולו. מבחינה דתית יש ערבים מוסלמים שרואים עצמם חלק מהאומה המוסלמית הגדולה. לערבים המוסלמים יש בני משפחה שגרים בתחומי הרשות הפלסטינית וגם במדינות ערב השכנות.

העובדה שהתנועה הציונית ומדינת ישראל מצויות כבר 100 שנה בסכסוך עם העולם הערבי, והעובדה שמאות אלפי ערבים ברחו מישראל במהלך מלחמת העצמאות, והעובדה שלא קמה מדינה ערבית ולא מדינה פלסטינית עד היום – כל אלה מקשים על הזהות של ערביי ישראל, ועוד יותר מקשים על תחושת השייכות שלהם למדינת ישראל.

קבוצת מיעוט 2 – ערבים נוצרים

ערב חג המולד 2019 חיים בישראל כ-177 אלף נוצרים שהם כ-2% מאוכלוסיית המדינה.

בשנת 2018 גדלה האוכלוסייה הנוצרית ב-1.5%, לעומת 2.2% בשנה הקודמת. 77.5% מהנוצרים בישראל הם נוצרים ערבים, 7.2% מסך אוכלוסיית הערבים בישראל.

רוב הנוצרים הערבים מתגוררים בצפון המדינה : 70.6% מתגוררים במחוז הצפון. 41.3% מהנוצרים שאינם ערבים מתגוררים במחוז תל אביב ובמחוז המרכז, לעומת 33.6% במחוז הצפון ובמחוז חיפה.

היישובים עם האוכלוסייה הנוצרית הערבית הגדולה ביותר הם : נצרת (21.9 אלף), חיפה (16.1 אלף), ירושלים (12.7 אלף) ושפרעם (10.3 אלף), נכון לסוף 2018. 855 זוגות נוצרים נישאו בישראל בשנת 2017. הגיל הממוצע בנישואין ראשונים של החתנים הנוצרים היה 30.1 שנים, ושל הכלות הנוצריות – 26.0. ב-2018 נולדו 2,721 ילודים לנשים נוצריות, מהם כ-76% לנשים נוצריות ערביות (2,067 ילודים).

מספר הילדים הממוצע עד גיל 17, במשפחות הנוצריות עם ילדים עד גיל זה הוא 1.87, מתוכן במשפחות הערביות נוצריות – 1.96. נתונים אלה נמוכים בהשוואה למשפחות היהודיות (2.37) ולמשפחות המוסלמיות (2.77). 74.4% מהסטודנטים הנוצרים שלמדו לקראת תואר שני היו נשים, לעומת 63.1% מכלל הסטודנטים שלמדו לקראת תואר זה. בתואר השלישי היו האחוזים 62.8% ו-53.2%, בהתאמה.

מתוך כלל הסטודנטים לתואר ראשון, הייצוג הגבוה ביותר של הסטודנטים הנוצרים היה במקצועות : מערכות מידע ניהוליות (15.3%), מוזיקולוגיה (13.7%) והנדסת תחבורה ותעבורה (10.9%).

בהשוואה לסטודנטים הערבים-מוסלמים, אחוז הסטודנטים הנוצרים-ערבים שלמדו חינוך והכשרה להוראה היה נמוך יותר, ואחוז אלה שלמדו הנדסה ואדריכלות, משפטים ורפואה היה גבוה יותר.

אחוז התלמידים הגבוה ביותר שקיבלו תעודת בגרות העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות היה בקרב הערבים הנוצרים - 70.9% ; בדומה לאחוז בקרב תלמידי החינוך העברי (70.6%),¹ וגבוה מהאחוז בקרב הדרוזים (63.7%) והמוסלמים (45.2%). (נתוני הלמ"ס)

דמוגרפיה

כל הקבוצות הערביות במדינת ישראל מהוות בערך 21% מהאוכלוסייה. הערבים באופן כללי הם קבוצת מיעוט שונה מבחינה לאומית, אתנית, תרבותית, לשונית ודתית. הערבים הנוצרים מונים -177,000 אזרחים, ומהווים קרוב ל-7.5% מכלל הערבים בישראל. לערבים הנוצרים יש בני משפחה שגרים בתחומי הרשות הפלסטינית וגם במדינות ערב השכנות.

דת

הערבים הנוצרים מתחתנים רק בתוך הקבוצה הנוצרית. מיעוט מתוך הערבים הנוצרים מגדיר עצמו דתי, ורוב הערבים הנוצרים הם מסורתיים.

מגורים

הרוב המכריע של הערבים מתגוררים ביישובים ערביים בלבד, לעיתים יישובים מעורבים של ערבים מוסלמים, נוצרים ודרוזים. חלק קטן מהערבים מתגורר ביישובים מעורבים עם יהודים כמו ירושלים, לוד, רמלה, יפו, חיפה ועכו. רוב הנוצרים גרים בצפון המדינה, כאמור ביישובים ערבים בלבד. רובם גרים ביישובים שבהם יש גם מוסלמים ובחלקם גם דרוזים, ורק יישובים בודדים כוללים נוצרים בלבד. היישובים הכפריים הערביים הפכו ליישובים עירוניים, מה שמשפיע על ההשכלה ועל הפרנסה.

פרנסה

בעבר כמעט כל הערבים התפרנסו מחקלאות, אבל בעשרות השנים האחרונות חלה עלייה גדולה בחינוך ובהשכלה, וערבים רבים הם בעלי מקצועות חופשיים או עצמאיים. הפיכת הכפר הערבי לעיר יצרה מצב של מחסור באדמות ולכן פחות ופחות ערבים עוסקים בחקלאות. העיר גם תרמה לעלייה בחינוך ובהשכלה, מה שמשפיע על תחומי העיסוק והפרנסה.

שירות צבאי ושירות לאומי

הערבים הנוצרים פטורים מגיוס לצה"ל, אבל בשנים האחרונות יש תופעה הולכת וגוברת של התנדבות לצה"ל, ואפילו הוקמו עמותות שתומכות בעניין. לדוגמה, יש את הפורום לגיוס נוצרים לצה"ל, בראשות האב גבריאל נדאף שהוא כומר מהכפר יפיע שליד נצרת, ואיתו סרן במילואים שאדי חלול, ערבי נוצרי שהיה קצין בצנחנים. הם מבצעים פעילות גלויה לקידום גיוס ערבים לצה"ל למרות שהם לעתים סופגים איומים.

בכל זאת, רוב הערבים הנוצרים אינם מתגייסים לצבא, וגם אחוז ההתגייסות לשירות לאומי הוא בערך 10% בכל מחזור.

מרכיבי הזהות

שפה – כל הערבים הנוצרים מדברים ערבית.

מוצא אתני – כל הערבים מקורם מאותו מוצא של שבטים ערביים, שהתפשטו ברחבי המזרח התיכון עם הכיבוש הערבי מוסלמי שהחל במאה השביעית לספירה. חלק מאותם ערבים ספג את הדת הנוצרית כאשר הנצרות התפשטה לתוך המזרח התיכון.

תרבות – המסורת, המנהגים והקודים החברתיים השמרניים של כל הערבים דומה מאוד, להוציא מיעוט בקרב הערבים הנוצרים שנפתח כלפי השינויים החברתיים המערביים.

לאום – כל הערבים הנוצרים בישראל משתייכים ללאום הערבי, וחלק גדול מהם חש שזו גם זהותו הבלעדית, לעומת חלק אחר שחש חצוי בין מספר זהויות. דת – הערבים הנוצרים משתייכים לדת הנוצרית, רובם מסורתיים ומיעוטם דתיים.

צילום של כנסיית הבשורה בנצרת.

קבוצת מיעוט 3 – הבדואים (בדווים)

דמוגרפיה

הבדואים בישראל מונים בערך 300,000 נפש והם מהווים 25% מאזרחי ישראל הערביים (כללתי את הבדואים בתוך ה-85% של הערבים המוסלמים, כאשר התייחסתי לדמוגרפיה של הערבים המוסלמים). כלומר הבדואים הם קבוצה אתנית בפני עצמה, אבל גם קבוצת משנה בתוך הערבים המוסלמים. לבדואים יש ריבוי טבעי גבוה יותר משאר הערבים.

דת

כל הבדואים הם מוסלמים.

מגורים

רוב הבדואים, בערך 260,000 נפש, מתגוררים בנגב – חלקם ביישובים מוכרים שהמדינה הקימה, וחלקם ב"פזורה הבדואית", כינוי לכפרים לא מוכרים ומאהלים שהבדואים הקימו עם השנים. שאר הבדואים מתגוררים בצפון, רובם ביישובים שבהם כל התושבים בדואים, וחלקם ביישובים מעורבים עם ערבים מוסלמים אחרים, ערבים נוצרים ודרוזים.

פרנסה

לבדואים בנגב יש קשיי פרנסה. חלק מהם מתגייסים לצבא בתור פיתרון כלכלי, חלק עוסקים במרעה של בעלי חיים, חלק אחר מתפקד כעצמאיים, וחלק קטן הם בעלי מקצועות חופשיים. הבדואים בצפון מעורבים יותר בחברה הישראלית מבחינת חינוך, השכלה ותעסוקה, אבל גם הם סובלים מפער כלכלי-חברתי גדול ביחס לאוכלוסייה היהודית.

שירות צבאי ושירות לאומי

הבדואים לא מחויבים להתגייס, אבל רבים מהם עושים זאת. המדינה והצבא מקבלים בברכה את גיוס הבדואים. רוב הבדואים המתגייסים הולכים לשתי יחידות שהן לבדואים בלבד: גדוד הסיור הבדואי ויחידת הגששים. למרות המתנדבים הרבים, הרי שרוב הבדואים לא מתגייסים. קיים ויכוח גדול בחברה הבדואית בנוגע לגיוס לצה"ל.

כל המתגייסים הבדואים הולכים לשירות צבאי. שירות לאומי לא נתפס בעיני הבדואים כמשהו חשוב. מה גם שנשים בדואיות לא מתגייסות, פרט למקרים בודדים כמו של אמירה אל-הייב (קראו עליה באינטרנט).

מרכיבי זהות

שפה – כל הבדואים הם דוברי ערבית.

מוצא אתני – מוצא כל הבדואים הוא מהשבטים הערבים הנוודים של חצי האי ערב. השבטים הבדואים השונים הקיימים בישראל הגיעו לארץ ישראל בשלבים שונים, בעיקר במאות ה-18 וה-19.

תרבות – הבדואים מקיימים את המסורת והמנהגים של רוב הערבים, אבל יש להם מנהגים ייחודיים להם. הם קשוחים מאד בנוגע לאכיפת הקודים החברתיים הבדואיים כמו כבוד המשפחה, נקמת דם, ריבוי נשים, מעמד האישה וכדומה. ניתן לומר שלבדואים יש תרבות שונה משאר הערבים, וזהו בעצם מה שמבדיל אותם משאר הערבים.

לאום – הבדואים בישראל משתייכים כולם ללאום הערבי, וחלק גדול מהם חש שזו גם זהותו הבלעדית, לעומת חלק אחר שחש חצוי בין מספר זהויות.

דת – כל הבדואים בישראל משתייכים לדת האסלאם, ובשנים האחרונות ניכרת מגמה של התחזקות דתית בקרבם.

זהות

השוני בין הבדואים לשאר הערבים המוסלמים הוא שלבדואים יש זהות אתנית נפרדת. הם רואים עצמם כקבוצה אתנית נפרדת במדינת ישראל. מבחינה לאומית קיים דמיון רב בין הבדואים לשאר הערבים: חלק מהבדואים רואים עצמם כישראלים, חלק אחר רואה עצמו כערבים פלסטינים וחלק אחר רואה עצמו כחלק מהעולם הערבי כולו. מבחינה דתית יש בדואים שרואים עצמם חלק מהאומה המוסלמית הגדולה. לבדואים יש בני משפחה שגרים בתחומי הרשות הפלסטינית וגם במדינות ערב השכנות.

העובדה שהתנועה הציונית ומדינת ישראל מצויות כבר 100 שנה בסכסוך עם העולם הערבי, והעובדה שעשרות אלפי בדואים ברחו מישראל (בעיקר מהנגב) במהלך מלחמת העצמאות, והעובדה שלא קמה מדינה ערבית ולא מדינה פלסטינית עד היום – כל אלה מקשים על הזהות של ערביי ישראל, ועוד יותר מקשים על תחושת השייכות שלהם למדינת ישראל.

הבדואים הם קבוצה נפרדת בתוך המיעוט של הערבים המוסלמים בישראל.
הם מוסלמים, אך שונים באורח החיים הנוודי שלהם. רבים
מהם חיים כיום ביישובים מוסדרים.

מי הוא הבדואי?

בדואי הוא אדם אשר חי במדבר "באדיה" ומכאן בא שמו בדואי. הבדואי חי את החיים הפשוטים בתוך המדבר, אלה חיים אשר בהם השגרה לא משתנה כמעט.
כגון: החזרת העדרים, גמלים, סוסים, המגורים באוהל וחיי נדודים
החזקת העדרים היא חלק בלתי נפרד מאורח חייו של הבדואי, כי היא בעצם עמוד השדרה מבחינה כלכלית, ואין לבדואי שום כוונה יותר מזה, משום שאדמת הדבר השוממת לא מאפשרת עיבוד חקלאי ולכן אין הבדואים בקיאים בחקלאות. הבדואי התפרנס מעדריו השונים כגון הבשר, החלב ומשערו של העזים והכבישים עשה את האוהל, ואת בגדיו (העבאיה), וארג את השטחים אשר עליהם ישב.
חיי המדבר ותנאיה הכריחו את הבדואי לנדוד ממקום למקום, כדי לחפש מרעה ומקורות מים לעדריו השונים בתחום המדבר. לכן הוא הסתגל לאורח חיים בלתי קבוע מבלי לסטות או לפלוש לשום שטח אחר מחוץ לשטח של המדבר, וכל נדודיו של הבדואי היו אך ורק בגבולות המדבר.
ההסתגלות הזאת עצבה את הבדואי כאדם העומד בפני מצבים קשים, כי היה עליו לדאוג לעצמו, ולבני ביתו, לעדריו ולהקים המרעה אשר חפש. הוא המציא שיטות מתוחכמות כדי להתמודד עם המדבר "מחיות, בישולים, תרופות, גישוש וניווט". כל אלה עשו מן הבדואי אדם בעל עין חדה ובעל מוח חריף אשר ניצל אותו עם

ההתמודדות במדבר. הגמל והסוס הם חלק בלתי ניתן לוותר עליהן בחייו של הבדואי, הוא נעזר בהן לנדוד ממקום למקום. חלק גדול מן הבדואים עזב את המדבר מסיבות רבות ולכן נאלצו כמה מהם לחיות חיי קבע על השטחים החדשים אשר הוקצבו להם. הם עברו מן המדבר לאדמה פורייה ונאלצו להיות חקלאים כדי שיתמודדו עם אורח חייהם החדש. בישראל עוברים הבדואים תהליך התיישבותי חדש בכפרים מתוכננים ומוכנים ברובם על-ידי השלטונות, דבר זה ניכר בצפון הארץ. מאז קום המדינה חדלו הבדואים מלנדוד ופתחו בחיים חדשים אשר אינם דומים לחיי הבדואים במדבר, אומנם בנפשם נשארה הנטייה לאהוב את האוהל ואת הסוס אשר מסמלים את גאוותו של הבדואי לצד אדיבותו של הבדואי ושמירתו על המסורת שלו.

המאפיינים של הבדואים

לבדואי ישנם מאפיינים אשר לא ניתן לו להתרחק או לסטות מהם. בכל זאת הכריחה המודרניזציה את הבדואים לשנות במקצת את אורח חייהם, ולמרות כל השינויים אשר עוברים על האוכלוסייה הזאת נשארו מאפיינים כה רבים, ולהלן כמה מן המאפיינים:

המגורים

הבדואי גר באוהל, שהיה אפשר להעבירו ממקום למקום במסגרת נדודיו השונים, עם הזמן עבר הבדואי לחיות חיי קבע ולכן הצורך לאוהל נעשה דליל. מאותו יום התחילו הבדואי לבנות צריפים, היום גרים בבתים מאבן מטופחים ויפים.

המרעה

המרעה הוא חלק בלתי נפרד מחיי הבדואים ובמיוחד כאשר הוא מחזיק הרבה עדרים, בשביל לגדל את העדרים שלו הבדואי צריך מרעה עשיר בצמחייה ובמים

מאפיינים חברתיים

הבדואים הם אנשים מאוד מלוכדים ביישוב האחד, וסביב אדם אחר "שהוא ראה החמולה" או "שיך" השבט, אבל בימינו אין פני הדברים כך והשיך נשאר רק מסמל לשבט, לכן מעמדם של המכותרים והשיכים נחלש. ובמקום המוכתרים הולכים להקים מועצה מקומית אשר תטפל בכל כפר. בנפשם של הבדואים אהבת בני השבט והקרובים והעזרה להם בכל מצרכיהם. הבדואי אוהב לקבל את אורחיו ולהכניסם לביתו ולכבדם בקפה מר והוא אוהב לשמור על קשרים הדוקים עם שכניו ולהעניק כבוד לזולת ולהיות נדיב. הבדואי מכבד את אשתו, וכבוד משפחתו קדוש בעינו, הוא רגיש לעניין נקמת דם, וגאולת הדם, אבל כינון החוק מצמצם את התופעה.

קבוצת מיעוט 4 - הדרוזים

בסוף 2018 מנתה אוכלוסיית הדרוזים בישראל כ-143 אלף נפש (נתונים ארעיים).
בסוף 2017 היישובים עם מספר הדרוזים הגדול ביותר היו דאלית אל-כרמל (16.7 אלף) וירכא (16.4 אלף).
שיעור הפרייון הכולל (מספר הילדים הממוצע שאישה צפויה ללדת במהלך חייה) ב-2017 עמד על 2.1 ילדים בממוצע לאישה דרוזית. שיעור הפרייון הכולל בקרב הנשים הדרוזיות נמצא במגמת ירידה מאמצע שנות ה-60. שיא הפרייון, 7.9 ילדים לאישה, נמדד ב-1964. ב-1990 היה השיעור 4.1 ילדים לאישה, ב-2000 - 3.1 וב-2010 - 2.5.
ב-2018 היו בישראל כ-38 אלף משקי בית שבראשם עמד דרוזי, כ-1.5% מכלל משקי הבית בישראל.
גודל משק הבית הממוצע ב-2018 נאמד בכ-3.88 נפשות, גבוה יותר מבמשקי בית יהודיים (3.09) והנוצריים (2.98), ונמוך מזה שבמשקי בית מוסלמיים (4.69).
בשנת 2018 היו כ-38 אלף משקי בית של דרוזים, מהם 84.9% משקי בית עם מועסקים, גבוה מזה של המוסלמים (77.9%) ומשל הנוצרים (80.6%).
אצל הדרוזים, בדומה למוסלמים, נמצא פער גדול בין ההשתתפות של גברים בכוח העבודה לבין זו של הנשים. אחוז הגברים המשתתפים בכוח העבודה הגיע ב-2018 ל-71.1%, ואילו אחוז הנשים הדרוזיות המשתתפות בכוח העבודה הגיע ל-43.2%.
בשנת תשע"ח (2017/18) למדו 4.9 אלף סטודנטים דרוזים בכל המוסדות להשכלה גבוהה בישראל, מלבד האוניברסיטה הפתוחה. בהשוואה לשנה הקודמת עלה מספרם ב-2.5%. בראייה רב-שנתית, גדל מספר הסטודנטים הדרוזים פי 3.0 ב-18 שנים.
בשנת 2016 406 דרוזים תושבי ישראל הועמדו לדין במשפטים פליליים, 363 מהם הורשעו בדין (89.4%). באותה שנה שיעור המורשעים בדין בקרב כלל הדרוזים בני 12 ומעלה עמד על 3.3 ל-1,000 נפש, בדומה לשיעור בקרב כלל תושבי ישראל בני 12 ומעלה.
תחושת הביטחון האישי של הדרוזים באזור מגוריהם באופן כללי עמדה על 97.4%. שיעור זה גבוה ביחס לממוצע הארצי שעמד על 90% בלבד. (נתוני למ"ס)

הדרוזים הם קבוצה שנוצרה במאה ה-11 במצרים, מתוך האסלאם.
מאז מהווים הדרוזים קבוצה אתנית נפרדת.

הקדמה

הדרוזים בישראל מונים כ-143,000 אנשים.
100,000 מתוכם הם אזרחים. הם מתגייסים לצבא בגיוס חובה כמו היהודים (למשל מהראן לאלה, החלוץ לשעבר של הפועל חיפה).
20,000 הנותרים הם תושבי רמת הגולן שנכבשה על ידי ישראל במלחמת ששת הימים ב-1967 – הם נחשבים תושבים מאז 1982, אבל אינם אזרחים, והם אינם מתגייסים לצבא (למשל ויאם עמאשה, החלוץ לשעבר של מכבי חיפה).
מחוץ לישראל יש כ-850,000 דרוזים בסוריה, כ-300,000 דרוזים בלבנון, וכ-20,000 דרוזים בירדן.

מרכיבי הזהות הייחודית של הדרוזים

אמונה דתית ייחודית – הדת הדרוזית נוצרה מתוך הזרם השיעי של האסלאם.
לפיכך הדרוזים נחשבים כופרים דתיים בעיני המוסלמים. בדת הדרוזית יש מרכיבים מתוך האסלאם, מתוך היהדות, וגם מרכיבים ייחודיים שהדרוזים יצרו.
הדת הדרוזית היא סודית וידועה רק למי שנחשב **עאקל**. עאקל הוא חכם דת, ורק מעטים יכולים להיות עאקל.
נישואין בתוך העדה – הדרוזים מתחתנים רק בינם לבין עצמם, כדי לשמור על הייחוד הדתי והאתני של העדה הדרוזית.
שפה – הדרוזים דוברים ערבית.

תרבות – התרבות של הדרוזים היא ערבית ומזרחית כללית, עם מספר מרכיבים ייחודיים לדרוזים כמו פריטי לבוש מסוימים: הכובע המיוחד שנראה כמו כיפה לבנה גדולה, המכנסיים שנראים כמו שק וכדומה. אנשי הדת חובשים תרבוש לבן-אדום (כמו בתמונה משמאל).

המקור האתני – המקור של הדרוזים הוא ערבים מבחינת הלאום ומוסלמים מבחינת הדת. במאה ה-11, לפני אלף שנים, קבוצה קטנה של תושבי מצרים הקימה קבוצה דתית חדשה, ומאוחר יותר הם נקראו דרוזים.

הזהות הדרוזית

זהות אזרחית – רוב הדרוזים מגדירים את עצמם כישראלים, ובכך מדגישים את הזיקה (הקשר) שלהם למדינת ישראל. מעטים בקרב הדרוזים רואים את עצמם כפלסטינים ישראלים, כלומר כמו ערביי ישראל מבחינת הזהות.

זהות אתנית במקום זהות לאומית – רוב הדרוזים מגדירים את עצמם כבני קבוצה אתנית נפרדת מהעם הערבי, ובכך מדגישים את הקשר שלהם לקבוצות דרוזיות בסוריה ובלבנון.

מעטים מגדירים את עצמם כערבים, ובכך מדגישים את הקשר לבני הלאום הערבי הכללי.

מעטים מגדירים את עצמם כערבים פלסטינים, ובכך מדגישים את הקשר לבני העם הפלסטיני.

זהות דתית

כל הדרוזים מגדירים את עצמם דרוזים מבחינת דתית. הם מדגישים את השייכות שלהם לדת הדרוזית.

הערה

אין לדרוזים בישראל, בסוריה ובלבנון שאיפות להקים מדינת לאום דרוזית, ובכך למעשה אין להם זהות לאומית.

שני הזרמים (העמדות) של הדרוזים ביחס לזהות שלהם

הזרם הייחודי – רוב הדרוזים משתייכים לזרם זה. זרם זה טוען כי הדרוזים הם קבוצה אתנית ודתית ייחודית הנבדלת מהערבים. כלומר הם לא חלק מהעם הערבי, אלא קבוצה ייחודית בתוך מדינת ישראל. הזרם הייחודי בא לידי ביטוי בהצבעה של רוב הדרוזים עבור מפלגות יהודיות ציוניות, ובגיוס לצה"ל.

הזרם הערבי – מיעוט מהדרוזים שייך לזרם הערבי. זרם זה טוען כי הדרוזים הם חלק בלתי נפרד מהעם הפלסטיני ומהלאום הערבי הכללי, והראייה לכך היא השפה

הערבית, התרבות והמנהגים הערביים והמוצא המשותף. זרם זה מזדהה עם המאבק הפלסטיני לעצמאות.

תהליכי שינוי בחברה הדרוזית

המסגרת המסורתית הערבית של החמולה המשפחתית הגדולה החלה להיחלש בחברה הדרוזית, ובמקומה באה המסגרת הגרעינית הכוללת רק את ההורים עם ילדיהם הלא נשואים.

הגורמים לשינויים בחברה הדרוזית

שירות בצה"ל: הדרוזים משרתים שירות חובה בצבא, ובזמן השירות נחשפים לאורח חיים שונה מזה שבכפר הולדתם. כך נחלשת הזיקה (קשר) לחמולה.

בילוי ועבודה בעיר יהודית: הדרוזים מבליים ועובדים בעיר היהודית הסמוכה לכפר שלהם, ובכך נחשפים לתרבות המערבית המודרנית. דוגמה לכך היא הדרוזים שגרים בדלית אל-כרמל ובעוספיה: הם מבליים ועובדים בעיר חיפה הסמוכה.

רכישת השכלה: דרוזים רבים רוכשים השכלה שגורמת לשינוי בתפיסת העולם שלהם לגבי תפקיד המשפחה והחמולה.

הצלחה כלכלית: ההצלחה הכלכלית של חלק מהדרוזים מאפשרת להם עצמאות כלכלית, והם לא תלויים יותר באב המשפחה או בחמולה.

חילופי הנהגה בחברה הדרוזית: במקביל להנהגה הדתית המסורתית, קמה הנהגה צעירה של משכילים, אנשי צבא, ראשי כפרים. חלק מהנהגה זו גם נבחר לכנסת במסגרת של מפלגות יהודיות ציוניות. ההנהגה החדשה מנסה ליצור אחדות כלל דרוזית במקום הזיקה לחמולה מסוימת.

ביטוי להשתלבות הדרוזים בחברה הישראלית

- שירות בצה"ל: הדרוזים מתגייסים בגיוס חובה, ואחוז המתגייסים גבוה.
- קשרים עם העיר היהודית הסמוכה למקום מגוריהם מבחינת בילויים, עבודה, מסחר וקבלת שירותים.
- תהליך עיור בתוך הכפרים: כלומר, הכפרים גדלים ובתוכם נבנים אזורי מסחר עם תכנית בניין עיר מסודרת.
- רכישת השכלה: גם השכלה תיכונית וגם השכלה אקדמאית, כמו גם הכשרות מיוחדות למקצועות חופשיים.
- הצבעה בבחירות לטובת מפלגות יהודיות ציוניות.
- מינוי לתפקידים בכירים במערכת הביטחון ובמערכת הפוליטית.

ביטוי לייחוד של הדרוזים כקבוצה נבדלת

- הקמת מוסדות קהילתיים דרוזיים, כמו מוסדות דת עבור העדה הדרוזית בלבד.
- מגורים נפרדים בכפרים שבהם כל התושבים דרוזים, או מגורים בשכונות נפרדות בתוך יישובים בהם יש גם ערבים מוסלמים וערבים נוצרים.
- מערכת חינוך נפרדת, עם לימודי היסטוריה ומסורת דרוזית, במקביל לתכנית הלימודים הכללית בישראל.
- השתייכות לקבוצה אתנית נפרדת. למשל, נישואין רק בתוך הקהילה הדרוזית, כלומר בין דרוזים לדרוזיות בלבד.
- קיום דת דרוזית ייחודית ששונה מהאסלאם ומשאר הדתות, ושמירה על סודיות הדת כדי שתישאר ייחודית ושונה.

דרוזים (בערבית: *دُرُوز*, *דרוז*; צורת היחיד: *دُرُوزِي*, *דרוזי*) הם קבוצה אתנית דוברת-ערבית במזרח התיכון ממוצא שמי, המקיימים דת ייחודית שהתפצלה מהאסלאם השיעי-איסמאעילי במאה ה-11

האמונה הדרוזית - דין אל-תוחיד (*دين التوحيد*, ובעברית: דת הייחוד), צמחה במצרים בתחילת המאה ה-11, ובמרכז עמדה דמותו של אל-חאכם באמר אללה (*الحاكم بامر الله*), החליף השישי בשושלת הפאטמית. על פי המסורת הדרוזית, אל-חאכם היה התגלמות הרוח האלוהית. בשנת 1021 הוא נעלם, ומי שהמשיכו להפיץ את בשורתו, ואת האמונה שהוא התגלות האלוהות, היו חמזה בן-עלי ומוחמד בן אסמאעיל א-דרוזי. השניים הסתכסכו ואל-דרוזי הואשם במעשים שליליים, ועל כן הכינוי "דרוזי" נחשב דווקא לשלילי בעיני הדרוזים, והם מעדיפים להיקרא בשם "בני מערוף" (*بني معروف*) שפירושו "בני החסד"

הדרוזים במזרח התיכון הם דוברי השפה הערבית הדומה לניבים סוריים. כמעט כל הדרוזים במזרח התיכון חיים באזור הגאוגרפי הכולל את סוריה, לבנון, וצפון ישראל (ראו הדרוזים בישראל). התיישבותם הררית, במטרה להישמר מאוכלוסייה עוינת. רובם אזרחים סוריים, אך יש קהילה דרוזית גדולה מבין אזרחי לבנון. בסוף שנת 2017 נמנו כ-140 אלף דרוזים מבין תושבי הקבע בישראל, מהם כ-120 אלף אזרחים ישראלים, והיתר חלק מתושבי רמת הגולן המסרבים לקבל אזרחות ישראלית. ישנה קהילה דרוזית גדולה בוונצואלה וזאת בשל הגירה מסיבית לוונצואלה שהייתה מסוף המאה ה-18 מהמזרח התיכון לוונצואלה לצורכי עבודה. כמו כן, ישנן קהילות דרוזיות גדולות בארצות הברית, בקנדה, באוסטרליה, בגרמניה, בשוודיה ובקולומביה

אוכלוסייה	
1,200,000-כ- ^[1]	
ריכוזי אוכלוסייה עיקריים	
 סוריה	700,000
 לבנון	250,000
 ישראל	150,000
 ונצואלה	60,000
 ארצות הברית	43,000
 ירדן	32,000
 קנדה	23,000
 אוסטרליה	20,000
 גרמניה	19,000

קבוצת מיעוט 5 – הצ'רקסיים

הצ'רקסיים הם עם קווקזי המורכב מ-12 צ'רקסים הנקראים בפי עצמם אדיגים שבטים ומתגוררים בעיקר בצפון הקווקז שברוסיה, טורקיה ושאר המזרח התיכון. בישראל ישנה קהילה קטנה של מעל ל-4,000 צ'רקסים המתגוררים בעיקר בשני כפרים בגליל: כפר כמא בגליל התחתון וריחאניה בגליל העליון. רוב הצ'רקסים לרבות אלו שבישראל משתייכים לאסלאם הסוני. הצ'רקסים מהווים כ-0.06% מאוכלוסיית ישראל

הצ'רקסיים אינם ערבים מבחינת הלאום שלהם, הם צ'רקסיים ... מבחינה דתית הצ'רקסיים הם מוסלמים. הם חיים בשני יישובים בלבד: כפר כמא וריחאניה. בתמונה רואים להקת מחול צ'רקסית, ואפשר לראות בתלבושות את ההשפעות של הקווקז, מקום מוצאם של הצ'רקסיים.

דמוגרפיה

הצ'רקסיים בישראל מונים בסך הכול כ-4,000 נפש. הם אינם ערבים, אלא צ'רקסיים.

דת

כל הצ'רקסים הם מוסלמים.

מגורים

הצ'רקסים גרים בשני כפרים בצפון: כפר כמא, סמוך להר תבור, וריחניה, סמוך לגבול לבנון. בשני הכפרים גרים צ'רקסים בלבד.

פרנסה

הצ'רקסים מתפרנסים משלל תחומי תעסוקה. אין פרט ייחודי בקשר לפרנסתם.

שירות צבאי ושירות לאומי

הצ'רקסים מתגייסים לצה"ל בגיוס חובה. הם שיתפו פעולה עם היישוב היהודי בארץ ישראל עוד לפני קום המדינה.

מרכיבי זהות

שפה – הצ'רקסים הם דוברי השפה הצ'רקסית (אדיגית), אבל הם שולטים בערבית ובעברית, כך שקשה להגדיר את שפת האם שלהם.

מוצא אתני – מוצאם של כל הצ'רקסים הוא מהקווקז. במאה ה-19 הם גורשו מהקווקז על ידי הרוסים שלחמו בהם, ונקלטו ברחבי האימפריה העות'מאנית, בין היתר בארץ ישראל.

תרבות – לצ'רקסים יש מנהגים ייחודיים שהביאו עימם מהקווקז. יחד עם זאת יש להם מסורת ומנהגים שקשורים באסלאם.

לאום – הצ'רקסים משתייכים לעם הצ'רקסי.

דת – הצ'רקסים משתייכים לדת האסלאם.

זהות

לצ'רקסים יש זהות אזרחית, הם מרגישים עצמם חלק מהמדינה. בנוסף, יש להם זהות אתנית חזקה מאד. הם רואים עצמם כקבוצה ייחודית שנבדלת מהאחרים, וההוכחה לכך היא שהם מתחתנים רק בתוך עצמם. הצ'רקסי המפורסם ביותר הוא ביברס נאתכו, כדורגלן נבחרת ישראל.

אוכלוסייה
כ-6 מיליון צ'רקסים בעולם כ-5,000 בישראל
ריכוזי אוכלוסייה עיקריים
מעל ל- (רוסיה), (מעל ל-1,000,000) טורקיה מעל ל- (ירדן), (מעל ל-80,000) סוריה , 700,000 ערב , ארצות הברית , עיראק , גרמניה , 65,000 מעל ל- (אוזבקיסטן), (מעל ל-4,000) ישראל , מצרים , הסעודית ל-1,000

תרבות ונוהגי הצ'רקסים תמי לנצוט ליבוביץ

מה אנחנו יודעים על העדה הצ'רקסית?

אני משערת שרובנו לא יודעים הרבה. עדה קטנה ונחמדה עם תרבות ומורשה מרתקת. הצ'רקסים בישראל הם מיעוט לאומי וחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל, ומהווים חלק מהפסיפס העדתי המרכיב את החברה הישראלית המשלב בין שמירה על צביונה המיוחד של המסורת העתיקה והציורית לבין השתלבות במדינה והתערות בה, משרות חובה בכוחות הביטחון, לוקחים חלק בהנהגה הפוליטית, במוסדות המדינה, וידועים בנאמנותם למדינת ישראל.

בישראל חיים מעל ל-3000 בני העדה, כאשר רובם מتركזים בשני כפרים עיקריים – ריחנייא וכמא, שניהם באזור הגליל (בעבר קיים היה גם כפר שלישי, ח'רבת צ'רקס בשומרון). מקור מוצאם של הצ'רקסים, אחד העמים העתיקים והקדומים בעולם, בעמים המוסלמיים הסונים שבצפון הקווקז.

הם התאסלמו במאה ה-16 (לאחר היותם עובדי אלילים), ויחד עם זאת הם אינם נחשבים ערבים. השם צ'רקסים, הוא למעשה הכינוי שניתן להם על ידי שכניהם, שם שפירושו - אנשי ההרים. הם עצמם מכנים עצמם – אדיגים, משמעות השם "אדיגה" היא איש שלם ואציל. הצ'רקסים היו ידועים לאורך ההיסטוריה כעם בעל שיטות לוחמה ייחודיות ובאומץ לב ייחודי. ממערב קווקז הגיעו הצ'רקסים בנדודיהם (לאחר גירוש וטבח אכזרי שחו עם הכיבוש הרוסי באזור הקווקז במאה ה-19) אל אזורינו. והתמקמו בשטחי האימפריה העות'מאנית.

המוכנות לקרב, האומץ והנכונות להגן, סבבו את העם הצ'רקסי הקדום בכל תחומי התנהלותו. זה התחיל בבגדים המסורתיים של הגברים (צ'רקסקה - חליפת קרב) והמשיך דרך חינוך קפדני ודרישה למראה שיאפשר רכיבה נאותה על סוסים בעת הצורך.

מנהגים ונהגים מסורתיים

"אירוח - בית שאין בו אורחים אין בו ברכה"

הצ'רקסים, כמו עמים מוסלמים אחרים, ידועים בתרבות הכנסת האורחים שלהם. כך למשל בבתי הצ'רקסים בעבר נהוג היה לפתוח לרווחה את דלת חדר האורחים, אליו יכלו האורחים להיכנס בחופשיות. כך למשל, הישובים הצ'רקסים של היום, ידועים בניקיונם הבולט. פתגם צ'רקסי אומר: "בית שאין בו אורחים אין בו ברכה". על פי פתגם זה המארח, בעל הבית, אחראי על האורח כל עת שהוא נמצא בגבולות החבל ולא רק בגבולות הבית.

מעמד האישה בתרבות הצ'רקסית הוא גבוה ומכובד. שידוכים אינם נהוגים בקרב הצ'רקסים וחתונה לא הייתה עניין שנכפה, כך שלאישה הצ'רקסית הייתה מאז ומעולם הזכות לבחור בין מחזריה. מנהג היסטורי מעניין היה "החטיפה". בתרבות הצ'רקסית נהוג היה כי המחזר "יחטוף" את אהובתו (בהסכמה מצידה) כאקט של רצינות ואומץ לב. כיום, ישנם מקרים בהם משחזרים המחזרים גירסא מעט שונה של המנהג: החתן המיועד מגיע אל בית אהובתו ובמידה והיא מעוניינת היא מצטרפת אליו. שלוש יריות אקדח מצידו, מעבירות את המסר למשפחתה ולכפר כולו - החתונה בדרך.

הצ'רקסים ידועים ביחסם המכובד לבעלי החיים (כאמור, עולמם התרבותי סבב סביב לחימה ורכיבה על סוסים). כך למשל, ניתן היה לראות כיצד בימי קור הכניסו המשפחות הצ'רקסיות את סוסיהן הביתה. התפריט הצ'רקסי מבוסס ברובו על מאכלי חלב וגבינות.

בין המאכלים המוכרים בתרבות ניתן למצוא את

- חלוז - מאפה בצק מטוגן, ממולא בגבינת עיזים ומטוגן בשמן זית
- חלג'ור - מאפה בצק הממולא בתמרים
- מגוון גבינות, חלקן מעושנות בעלות טעמים ייחודיים. חתיכת גבינה צ'רקסית מחלב עזים
- צ'אי בזה" - תה צמחים

שולחן האוכל הצ'רקסי הוא עגול ונמוך, שסביבו יושבים כל הסועדים במעגל. זהו עוד מאפיין ייחודי המדגיש בין היתר, את היחסים השוויוניים בין גברים לנשים בחברה הצ'רקסית.

הריקוד הצ'רקסי מבטא שני נושאים דומיננטיים מאוד שהיו בחיי העם הזה : מלחמות ואהבה וחיזור. דרך הריקודים היו מאמנים את הילדים להיות לוחמים על ידי הקניית כושר גופני, זריזות וגמישות. ריקוד זה אינו דומה לריקוד המזרח תיכוני

הבגדים כמו גם ריקודי העם שאובים מסגנון עמי הקווקז : **בגדים מסורתיים**

בעיקרון, בהיותם מוסלמים מציינים הצ'רקסים את חגי : **חגים ומועדים צ'רקסים** הדת (חודש הרמאדן, עיד אלפיטר, חג הקורבן ועוד). בנוסף מציינים הצ'רקסים את יום הזיכרון הצ'רקסי ב-21 למאי. ביום זה נאלץ העם הצ'רקסי להיכנע לצארים הרוסים. אחריו גורשו רוב הצ'רקסים ממולדתם

אין ספק כי מדובר בעוד תרבות מעניינת, עשירה ובעלת כבוד אשר מנהלת את חייה בין יתר מגוון התרבויות בישראל

<http://www.tll.co.il/?lang=il&category=articles&subcat=153&pageart=113>

".

שאלות ותשובות

שאלה 1

1. הצג שני מוסדות המבטאים את ההכרה של מדינת ישראל בזכויות המיעוט במדינה.

תשובה לשאלה 1

1. מוסד אחד המבטא את ההכרה של מדינת ישראל בזכויות המיעוט הוא בתי הדין השרעיים של המוסלמים ובתי הדין הדרוזים. אלה הם מוסדות דת שעוסקים במעמד האישי (נישואין, גירושין, שיוך דתי) של מוסלמים ושל דרוזים במדינת ישראל.
2. מוסד שני הוא מערכת החינוך הערבית ומערכת החינוך הדרוזית. במערכות חינוך אלה יש אפשרות ללמוד בשפת המיעוט, וכמו כן נקבעו תכניות לימוד המותאמות להיסטוריה ולתרבות של אותו מיעוט.

שאלה 2

2. הצג שני חוקים המבטאים את ההכרה של מדינת ישראל בזכויות המיעוט במדינה.

תשובה לשאלה 2

חוק אחד המבטא את ההכרה של מדינת ישראל בזכויות המיעוט הוא "חוק בתי הדין הדתיים הדרוזים". החוק נותן לבתי הדין הללו מעמד שווה לבתי הדין הרבניים, ומעניק להם סמכות לעסוק בענייני המעמד האישי (נישואין, גירושין, שיוך דתי) של הדרוזים בישראל.

חוק שני הוא "חוק חינוך ממלכתי" שבו נקבע בין היתר כי "במוסדות חינוך לא יהודיים תותאם תכנית הלימודים וקביעת ספרי הלימוד לתנאיהם המיוחדים". החוק מאפשר למיעוט לשמר את הזהות הייחודית שלו בעזרת תכנית הלימודים.

שאלה 3

3. הצג שני ביטויים להשתלבות הדרוזים בחברה הישראלית.

תשובה לשאלה 3

ביטוי אחד להשתלבות הדרוזים בחברה הישראלית הוא **השירות בצה"ל**. הדרוזים מתגייסים בשירות חובה, ויש להם תחושה של שותפות גורל עם מדינת ישראל בעניין הביטחוני.

ביטוי שני הוא **העבודה והבילויים בעיר היהודית** הסמוכה למקום מגוריהם. הדרוזים עובדים, מבלי, קונים ומקיימים קשרי מסחר עם היישובים היהודיים הסמוכים לכפרים שלהם.

שאלה 4

4. הצג שני ביטויים לייחוד של הצ'רקסיים כקבוצת מיעוט.

תשובה לשאלה 4

ביטוי אחד לייחוד של הצ'רקסים כקבוצה הוא המוצא האתני שלהם. מוצאו של העם הצ'רקסי הוא מהקווקז, משם הם גורשו במאה ה-19 על ידי הצאר הרוסי. הצ'רקסים אינם ערבים אלא קבוצה אתנית בפני עצמה. ביטוי שני הוא מגורים נפרדים. הצ'רקסים גרים ביישובים נפרדים, בסך הכול שני יישובים כאלה בישראל: כפר כמא שנמצא ליד כפר תבור וריחניה שנמצא ליד גבול לבנון.

שאלה 5

5. הצג שתי זהויות של הדרוזים בישראל.

תשובה לשאלה 5

זהות אחת של הדרוזים בישראל היא **זהות אזרחית**. הדרוזים חשים חלק ממדינת ישראל, למשל הם משרתים בצה"ל בגיוס חובה. זהות שנייה של הדרוזים בישראל היא **זהות אתנית**. הדרוזים רואים עצמם קבוצה אתנית נפרדת משאר הקבוצות. יש להם אמונה דתית נפרדת, מנהגים ייחודיים משלהם והם מתחתנים רק בתוך עצמם.

שאלה 6

6. הצג שני מאפיינים של הערבים בישראל.

תשובה לשאלה 6

מאפיין אחד של הערבים בישראל הוא החלוקה הפנימית שלהם לתת-קבוצות בגלל שיוך דתי שונה. רוב הערבים הם מוסלמים. מיעוט מן הערבים (בערך 7.5%) הם נוצרים. מיעוט נוסף (בערך 7.5%) הם דרוזים. מאפיין שני הוא שהערבים משתייכים מבחינת הזהות שלהם לעולם הערבי כולו על סמך מרכיבים משותפים כמו מוצא, שפה, היסטוריה, תרבות ומנהגים.

שאלה 7

7. הצג שני מאפיינים של הצ'רקסיים בישראל.

תשובה לשאלה 7

מאפיין אחד של הצ'רקסים הוא שמוצאם הוא מהקווקז. במאה ה-19 הם גורשו מהקווקז על ידי הרוסים שלחמו בהם, ונקלטו ברחבי האימפריה העות'מאנית, בין היתר בארץ ישראל. כלומר, המוצא וההיסטוריה שלהם ייחודיים ושונים משל הערבים. מאפיין שני הוא שהדת שלהם מוסלמית, ומהבחינה הזאת הם דומים לרוב הערבים בישראל שהם גם מוסלמים.